

Megváltozott a cirkusz is!

— mondja Gerard, Budapest jubiláló bohóca

Irta: PÁSZTOR ÁRPÁD

Az előadás véget ért, fenn a karzat magasságában a zenekar (nyolc ember) rázendít a Rákóczi-indulóra, a zsúfolt nézőtér feláll, kifelé

Az ismeretlen Gerard

szedelőzködik. Valaki előttem azt mondta társaságának:

— Érdekes, *ló egy se volt!*

— *Az ma már nem érdekli az embereket!* — szól a válasz.

Cirkusz ló nélkül? Lehetséges? Elképzelhette volna ezt valaki? Cirkusz-manézs fűrészporos föld, gereblyés emberek, hosszú ostoros, frakkos igazgató nélkül?

Igy van ez, uraim és hölgyeim, így!

Amikor beültem a ma cirkuszába, nem vettem észre az első pillanatban, *de valami hiányzott.* (Az ifjúságon kívül is.) Az előadás úgy kezdődött, mint hajdan: *Wulff, Salamonsky, Beketow* idejében. Harsogó muzsikák, stallmeiszterek bevonulása... Minél előkelőbb cirkusz, annál több stallmeiszter... Hogy is volt hajdan! Jobbra-balra a manézs bejárójánál felálltak hosszú sorban, azután elegánsan, frakkban, lakkeipőben, mint nagyúri szalónba, bevonult a fehérkesztyűs igazgató, a közönség tapsolt, a zenekar *tust fújt*... Méltósága, »stich«-je, hagyománya volt a cirkusznak. És az első szám könnyű, kis lovasjáték volt, kóstolója az est későbbi nagy lovasbravurjainak... Rendszerint egy ballerinaruhás kislány voltizgyakorlatokat mutatott be...

De valami most hiányzott nekem!

Nem is a stallmeiszterek hosszú sora, nem is a frakkos, hosszú ostoros igazgató, nem is a voltizs... A szemem nézett, *de az orrom emlékezett!* Igen, úgy van, egy szag hiányzott, a manézs fűrészporos földszaga, a ragyogó istállókban ápolt finom lovak zab- és szénaropogtató illata, — a cirkusz... a régi cirkusz levegője!

Parkett lett a manézs, üresek az istállók!

Két nyergeletlen lovon nem vágtat körbe a zsekének öltözött nagyszerű lovas, a zene nem pattog együtt az ostorral, míg a barrier mellől, mint a nyíl, nem iramodik a körbe vágtató paripa felé a lovas, és a híres »zsokésprunggal« nem patan a hátára. Felviharzik a taps, a zseké, mint király, fogadja az üdvözléseket.

Vagy a »magas iskola« büszke lovornője... A szép, karcsú, fátyolos cilinderrű lovas, hosszú uszályos, fekete angolkosztümös, kis lakkeszizmás *Dolinda de la Plata*. Van-e olyan fekete lilium, amely szebben hajladoznék? Milyen grációzan tánctolt alatta a ló, hogy vetette a fejét, milyen egy hangulatba olvadt ló, lovornő, hosszú ostor, frakk, zenekar, a páholyokban ülő katonatisztek gereblyézó szolgálk, klaunok, augusztkok, Tom Belling világszerte szétszóródott utánzóit.

Es mikor az iskolalovaglás, mint finom társalgási színjáték után, elcsattant a tartós, elismerő taps, a fátylascilinderű delnőt a hosszú-ostoros gentleman lesegítette a nyeregből és a dáma kis lakkeszizmás lábával, ajkán elbűvölő mosollyal úgy hajlott meg, olyan kecsesen, hogy Windsorban se különben!

...Úgy-e, szép volt ez a cirkusz *Goudsmit Gerard Alfonsz, 25 éve pesti pojáca, klaun és augusztk, akivel a cirkuszi előadás után együtt ülök.* Te nem változtál, megmaradtál ugyanannak a kedves fickónak ugyanannak a cinóberhajjú, csámpásléptű, fehér-terrakota pófájú maszknak, aki voltál 25 év előtt, amikor boldog Pesten megjelentél. Úgy jubilálsz, ahogy jöttél.

Hosszú újságíróskodásom alatt csináltam már interjút királlyal, koldussal, hadverő vezérrel, rokkant közemberrel, politikussal, — de klaunnal még soha. Pedig mindegyikben volt belőled valami!

Kezdjük hát el, így lemaszkirozva, őszintén,

bár nem mondom, zavar, hogy civilben látom az arcod és festék, paróka nélkül csak a szád vonása emlékeztet arra, hogy Gerard pojácával beszélek.

A maszkról

— Hogyan és mért választottad ezt a maszkot?

— Örök törvénye van a klaunok maszkjának. *Csúnyának kell lenni, de kedvesnek, groteszknek, de mégis emberinek.* Egy nap egy kis bulldogot láttam az ucán. Majdnem emberi arca volt. Ránéztem, utána mentem, jól eszembe véstem, — ez lett a maszkom. Változatlanul ugyanaz 27 éve, amióta bohóc vagyok.

— *Bohóc!* Nem furcsa, hogy így, ennek hívod magad?

— Mért? Az éppen olyan mesterség, mint akár az írás, a színművészet, a koncertvirtuózság... Mindegyiknek egészen magát kell adni, hogy boldoguljon. *Kifordítani a belsejét. Maszkot öltetni magára, mégis, hogy ő maradjon.*

— Hogy lesz valaki bohóc?

— Hogy más hogyan lesz, nem tudom... Én annak születtem. Híres cirkuszi család sarja vagyok... Most 53 éves! Apám hollandus, anyám francia. A *Gerardok* remek lovasok voltak, bátyám: *Sasha Gerard, a világ leghíresebb cirkuszi zsekéja, lánytestvérem, Heléna, — Beketow második felesége — remek iskolalovarnő*... Belőlem is lovas akartak nevelni, de nem volt örömöm benne. En jó szaltózó, táncos, némajátékos voltam... *Hja, azelőtt egy cirkuszembernek mindent kellett tudni.* Ma csak egyvalamit, ma specializálódtak az artisták, megszűnt az igazi művészet, amelynek gyökere magában a szakmában van.

A jó klaun kellékei

— Szóval szerinted dekadenciában van a cirkusz?

— Nem így kellene mondani. *Megváltozott. Nem az, ami volt.* Elvarietésedett. Magánszámok egyvelege lett, *hiányzik belőle az egységes hangulat, a régi cirkusz szelleme... Nem a művészet a fontos, hanem az attrakció.* A nagy cirkuszi művészcsaládok lassan-lassan feladják a harcot, nem érdemes igazi művészetet produkálni, — *ez a kor nem a művészi megértés kora.* A lovat kiszorította az autó, a ló szép mozgása többé senkit se érdekel... Ma a gép, a technika az úr.

— És a klaun?

— Ősi formájában az is kihalóban van. Új nemzedék, úgynevezett »nachwuchs« nincs.

— Milyennek kell lenni szerinted a jó klaunnak?

— Nemcsak komikusnak, de humorosnak is. Talpraesettnek, emberismerőnek, sokrétűnek és hittel kell játszania. Azt a látszatot kell keltenie, hogy a legképtelenebb helyzetben is *igaznak hiszi azt, ami vele történik. Ez a siker legfőbb titka.*

— És milyen jeleneteknek van a legnagyobb sikerük?

— Mindig ugyanannak az örök emberi motívumnak, hogy *valakit be akarunk csapni és mi járunk rosszul. Ez az ősi siker.*

— Írók adtak-e valaha ötletet neked jelenetekhez?

— *Soha...* A közönség néha levélben ajánl valamit, de ezek inkább színpadi ötletek, nem a cirkuszba valók.

— Mi volt a legnagyobb sikered?

— A méhkirálynő.

(Es itt elmondta és eljátszotta ültében egy régi jelenetét, amelyet reprodukálni hosszadalmas volna. De beszéd közben civil-arcán feltűntek komédiás ráncai, a karját emelgetni kezdte utánozva a repülő méhkirálynőt. Es minden maszk és festék nélkül is hangosan megnevettetett. Úgy látszik, mégsem a maszk, hanem a tehetség a döntő.)

— Nagy volt a siker?

— Oriási... *Közbeszéd tárgya volt.*

(Oh, siker!)

— És az eredmény most, 25 év múlva?

Egy házikó Kispesten

— Csak a nyári hónapokban játszom Pesten, télen a külföldi nagy cirkuszokhoz szerződöm. Bejártam az egész világot, Európát, Dél- és Észak-Amerikát, nemcsak, mint szám, hanem mint impresszárió. Birkozócsoportot viszek magammal, de többnyire Gerardoszkodom.

— Mindenfelé hanyatlik a cirkusz?

— Mindenfelé. *A nagy cirkuszok, a Barnum, Krone, Gleich, Sarrasani elgyárosították a cirkuszt, amely régi formájában halálra van ítélve.* Hajdan egy szép cirkusznak 100 lova is volt, ma egy sincs.

— Szerinted kicsoda ma a világ legnagyobb klaunja?

— Habozás nélkül felelte:

— Groek! A legmélyebb, a legemberibb.

— És az öregség?

— Van egy kis háromszobás házikóm Kispes-